

Sjueryrapport D.A. Tammingapriis 2022

Oanrin

Yn in literatuer dy't wat foarstelt heart in debútpriis te wêzen. De oanwaaks fan nij talint en de wurdearring dêrfoar is ien fan de kaaifaktoaren om de libbenskrêft fan de literêre tradysje yn stân te hâlden. Mei it nei foaren kommen fan nij talint komme yn de literatuer – mei men oannimme – ek nije eigentiidske tema's oan de oarder, en nije perspektiven op âldere tema's. Yn dy geast spriek kultuerdeputearre Jaap Mulder by de útrikking fan de earste Fryske debútpriis op 25 oktober 1984. Dat wie de Fedde Schurerpriis, de priis dy't de Provinsje Fryslân dat jier ynsteld hie, dy't om de trije jier takend waard en dêr't alle sjenres tagelyk yn meidiene. Dat hat tritich jier sa west.

Mar doe woe de Provinsje fan de Fedde Schurerpriis ôf. Elske Kampen krige de priis yn oktober 2012 as lêste útrikt yn in memorabele byienkomst yn Tresoar. Wa wit it noch? Elmar Kuiper gie yn it himd op 'e stoel stean en allegear skriuwers riisden oerein en begûnen troch inoar út eigen wurk foar te lêzen. Eeltsje Hettinga joech de ynliste oarkonde foar syn Fedde Schurerpriis út 1999 werom oan de ferstuivere deputearre Jannewietske de Vries. Se liet it objekt oan de ein fan de gearkomste stean, in moaie nije oanwinst foar de kolleksje fan Tresoar. It protest helle neat út. Gelokkich stapte de Stifting FLMD, ien fan de trije 'eigeners' fan Tresoar – yn geef Ingelsk 'stakeholders' – yn it gat. Foar de Fedde Schurerpriis kaam de D.A. Tammingapriis yn it plak.

Priis yn 2022

Sa kaam de Fryske debútpriis yn hannen fan in partikuliere stifting dy't alles sels regelje kin en gjin ferantwurding ôf hoecht te lizzen, oan gjinien. In wichtige feroaring neffens de Fedde Schurerpriis is dat de priis om en om takend wurdt foar poëzij en proaza en dat it tiidrek dat beflapt wurdt minder presys fêstleit. Geart Tigchelaar krige de priis yn 2017, doe gie it om poëzij út it tiidrek 2012 oant 1 april 2017. Dizze kear giet it om poëzij dy't dêrnei ferskynd is oan 1 desimber 2021 ta, yn totaal tolve bondels. Taheakke 1 jout in oersjoch fan titels, jier fan ferskinen en útjouwer. Geart Tigchelaar wurke mei oan de produksje fan de bondel *Fjoerdûnsers* fan Jetze de Vries dy't yn desimber ferline jier útkaam. Dêrom hat it bestjoer besletten dy bondel troch te skowen nei de folgjende omgong fan de D.A. Tammingapriis foar poëzij.

Wurkwize

It bestjoer hat ús alle trije ûnôfhinklik fan inoar frege foar de sjuery. Wy hawwe dat earfol fersyk graach oannommen. Yn totaal hawwe wy trije kear byinoar west. Yn ús earste byienkomst hawwe wy ús wurkwize bepraat en besocht ôf te beakenjen wat wy ûnder 'goede poëzij' fersteane.

Yn de beide oare gearkomsten hawwe wy yn yngeand oerlis de te bekroanen bondel fêststeld. Tuskentroch hat der ek noch in Zoom-gearkomste west en binne der ek noch wol wat e-mails en appkes hinne en wer gien fansels!

Goede poëzij

Poëzij is foar ús goede poëzij as dy jin as lêzer op ien of oare wize rekket, it lit jin net ûnferskillich. Dat 'reitsjen' is in kontenerbegryp, it kin spylje op allerhanne nivo's – yntellektueel, emosjoneel, estetysk en miskien ek pragmatysk.

As men jin ôffreget wat makket dat in gedicht jin rekket kin men sjen nei de tekstopbou, de taalhantearring en de ynhâld en dan de folgjende fragen as kritearium brûke.

- 1 Is der in gearhing yn de tekst, yn de bondel as gehiel? Fersterket dat de ynhâld? Is de titel fan de bondel tapaslik keazen?
- 2 Wurdt de taal suggestyf brûkt, wurdt de taal 'bybûgd' op in eigen wize, wurdt der mei taal boarte, wurdt der tusken de rigels mear ynhâld suggerearre – of is de tekst allinne beskriuwend, 'der stiet wat der stiet', ek al is it moai poëtysk ferpakt?
- 3 Oertsjûget de byldspraak, wurkje muzyk en ritme goed út, wurdt der gebrûk makke fan irony, sarkasme, ferrassingseffekten, ûntregeljen fan de lêzer?
- 4 Wurdt de rykdom fan it Frysk brûkt en hantearret de dichter goed Frysk?
- 5 Komme de ynhâld en taalhantearring ferrassend, nij en orizjineel oer of is it allegear klisjeemjittich en neffens bewende paden?
- 6 Is de tekst poëtikaal, kiest de dichter in posysje yn de tradysje, wurdt der reagearre op oare literêre teksten?
- 7 Hoe is de fersoarging fan de bondel? Is der in goede einredaksje (dat is te sizzen, is de dichter behoeve tsjin taalflaters of flaters tsjin de kontekst)?

De tolve debuten, in balâns

Wy hawwe ús yn 'e tarieding mei in protte wille ferdjippe yn de tolve bondels en wy fiele foar elke debutant sympaty. Al dy debutanten binne troch in hiel proses gien om har earste bondele wurk oan de wrâld ta te betrouwen. En dy is dêr net minder fan wurden! Dat soene je 'it wûnder fan de Fryske literatuer' neame kinne: tsjin alle systeemdruk yn binne der altyd wer nije minsken, jongere en âldere, dy't harsels uterje wolle yn it Frysk en har ferhâlde wolle mei wat de tradysje har oanrikt. By de measten giet dat lêste ymplisyt, it bleate bestean fan de Fryske literatuer jout har in struktuer om by oan te heakjen, se hoege net by nul te begjinnen. It kin ek eksplisiter: Sjoukje Veenstra ferwiist nei Rink van der Velde en syn skriuwersarke en Line Hut helle in rigel fan Elske Kampen oan as motto. Janna van der Meer, Joël Hut en Erik Betten reagearre ek bewust op wat de tradysje har oanrikt. Hoe dan ek, alle tolve binne de debutanten elk op syn of har eigen wize dichter.

In ferskaat oan tematiken kaam ús foarby, bewende en mear aktuele: ferlies, de perikels fan leafdesrelaasjes, lânskipsgeniet en lânskipspine, nostalgy, sykje om jins plak yn de wrâld, de dagen mei in psygoaze.

Wy hawwe hiel wat ôfgoogle. Alle faktermen, plaknammen, bûtenlânske dichters, stjerrebylden en alle oare rykdom fan de wrâld dy't men foarhinne sa gau net te plak bingje koe, wurde tsjintwurdich foar jin ferklearre yn it firtuele universum om jin hinne. Dat hat it lêspreses wol feroare neffens earder.

Even wat sifermjittige karakteristiken: It oantal debuten oer it tiidrek dat wy besjoen hawwe past yn de trend fan de jierren dêrfoar, nammentlik 2 à 3 jiers. De ferdieling oer de leeftiid fan de debutanten is breed en rint fan Line Hut mei 20 jier as jongste oant Fries om utens Geert Koenen fan 77 as âldste. De meast foarkommende leeftiid leit tusken de 50 en 60 jier, 5 fan de 12. De man-frouferhâlding is 7/5, ek dêryn wykt it byld net sterk ôf fan it eardere patroan. Foar wa't der mear oer witte wol, taheakke 2 jout in oersjoch fan alle poëzijdebuten sûnt 1993, earst allinne dy mei literêr karakter, fan 2008 ôf alle debuten, mei de leeftiid fan de debutant derby.

In oar ûnderskied is tusken útjeften by in fêstige útjouwerij en útjeften yn eigen behear. By ús tolve bondels binne trije yn eigen behear útjûn. Joël Hut syn debút ferskynde by 'de súdjouwerij' dêr't wy net fan neigien hawwe oft it in registrearre of in selsferklearre

bedriuw is.

In útjouwer moat der noed fan stean dat in dichtbondel kreas fersoarge en yn goed Frysk ferskynt. Dêr kin er eare mei ynlizze. Wannear't it om debutanten giet is de needsaak om de taal fan it manuskript goed te redigearjen namste sterker. Nei ús befinen is dat faak goed dien mar net by alle bondels, ek net by de priiswinnende.

Spesjaal omtinken wolle wy hjir noch jaan oan de beide debútbondels fan de jongste dichters, Joël Hut en Line Hut. De bondels hawwe itselde formaat en deselde opmaakstyl. De opdracht foaryn jildt beide kearen de oare dichter fan de twa. Dêr komt noch by dat Joël Hut him yn syn earste gedicht, 'hjrby', ferklearret as 'frynd fan' en dat er ek Line har achternamme oannimt. In dúdlik dichterlik span, alsa.

De seleksje

Foar it sjuerywurk praten wy ôf dat elk fan ús los fan de oaren de trije bêste bondels útsykje soe. Doe't wy byinoar kamen wie ús earste fêststelling dat gjinien fan ús trijen in bondel oanwize koe dy't derút kipe as in absolute winner. Alle bondels hawwe nei ús betinken sûnder útsûndering har kwaliteiten en har minder sterke kanten. Dêrnei sochten wy de bondels út dy't net yn de beneaming komme koene foar de priis. Om bar neamde ien in titel op foar de list fan ôffallers. Oer de earste fiif titels wiene wy ienriedich. Dêrnei bliek der ferskil fan ynsjoch te wêzen en waarden de plus- en minpunten tsjin inoar ôfwogegen. Yn taheakke 3 stiet fan alle tolve bondels in profyl. Wy hawwe dêr oanjûn wat ús yn de bondel oansprekt en ek wat wy der minder goed oan fine. De tolve bondels wurde opneamd yn alfabetyske folchoarder fan de titel.

Oan de ein fan ús seleksjeproses hiene wy noch trije bondels oer, *Börtersgrut* fan Joël Hut, *Famke fan snie* fan Paul van Dijk en *Unlân* fan Gerrit de Vries. *Börtersgrut* foel ôf omdat wy nettsjinsteande it nijsgjirrich karakter fan de bondel net oertsjûge wiene fan de poëtyske kwaliteit en de wearde fan it solistysk taalgebrûk. Yn de úteinlike ôfwaging tusken *Famke fan snie* en *Unlân* hawwe wy keazen foar it byldzjende en komplekse karakter fan de earste boppe it streekrjocht deryn batsen fan de lêste. Yn taheakke 3 falt dêr mear oer te lêzen.

Famke fan snie hat ien sintraal tema, it ferlies fan in lyts, tear famke, it 'famke fan snie'. De bondel is opset as in symfony yn trije parten en rint fan mineur nei majeur. Dat allegearre jout dit debút in hechte struktuer. It is gjin kleisang wurden mar in treffende en emoasje-oproppende ferbylding fan wat de dichter en syn frou meimeitsje nei it fatale momint fan 'it ynstoarten fan de nacht'. De ferdôving, de benearing, it net witte wollen, de bylden fan dy nacht dy't weromkomme, it libben fan oaren dat samar trochgiet, de wiffe foarútgong. Yn it twadde part fan de bondel komt der mear lucht, de helte fan de fersen giet oer allerhanne oare ûnderwerpen, de byldtaal wurdt mearkeseftich, fantasyryk en kompleks. Echo's fan oare keunstners klinke troch – skilders, skriuwers en komponisten. It tredde part fan de bondel stiet yn it teken fan in nij begjin, nije perspektiven en ek in nij jong libben. De dichter wit yn orizjinele en fantasyrike bylden syn lêzers mei te nimmen op syn paad fan inerlike groei dat er daliks yn it earste fers útset: 'ik bin ûnderweis/ en mei it geduld fan âlde beammen/ langje ik nei it ûntweitsjen/ fan wurden'. De fersen hâlde, hjir mear, dêr minder, wat fan in mystearje en liene har foar mear as ien kear lêzen.

As ôfsluting in ynkringend fers út de bondel om in priuwke te jaan fan wat dizze dichter yn 'e marse hat. [Foarlêze 'Yn it skaad', s. 13]

Ta beslút in wurd fan tank oan it bestjoer fan de Stifting FLMD foar it yn ús stelde betrouwen.

Paul van Dijk, en dyn útjouwer de Afûk ek, fan herten lokwinske mei de Tammingapriis.
Tsjin alle oare debutanten soene wy sizze wolle: hâld moed, hâld hoek en bliuw kreatyf yn it Frysk!

Teake Oppewal (foarsitter), Janneke Spoelstra, Geart Tigchelaar
Ljouwert, 29 april 2022

Yn it skaad

in swiete bôlelucht driuwt de buorren oer
siket in wei, ferdwynt, it liket der op
dat de bakkers trochgien binne mei bakken

gjin krante skriuwt oer it ynstoarten
fan de nacht, fan de wale oer ús hûs hinne
fan de doar deastil yn 't slot

dit binne minne tiden
it omslaan fan it waar
in slop ekskús om de stilte te oerrazen

yn it skaad wachtet de sliep
en do, myn leave skat
sikest myn hân

kjel wurd ik wekker fan 'e telefoan
in wyldfrjemde frou bellet
oer in *blije doos*

ik lis út dat ik net mear bin
wa't ik sis dat ik bin
dat ik mei har ferdwûn bin

Taheakke 1

Debuten foar de D.A. Tammingapriis 2022

Oanbelangjend tiidrek: 1 april 2017 – 1 desimber 2021

2017, fan 1 april ôf

Sipke de Schiffart, *Oan dy tinke : Leafdesgedichten dy't it bestean wat lichter meitsje.*

Hispel, Wiuwert.

Marije Roorda, *In spantou om 'e tiid.* Utjouwerij DeRyp, Blauhûs.

Janna van der Meer, *Wêzen.* Bornmeer, De Gordyk.

2018

Paul van Dijk, *famke fan snie.* Afûk, Ljouwert.

Geert Koenen, *Haulerwyk, Myn doarp, Myn heitelân.* G. Koenen, Rotterdam.

Sjoukje Veenstra, *Gjin sprút feroare.* Lecturium, Zoetermeer.

2019

Gerrit de Vries, *Unlân.* Hispel, Loenen aan de Vecht.

2020

Sander Hoekstra, *Brutsen en oare stikken.* Eigen behear, Oerterp.

Joël Hut, *börtersgrut.* de súdjouwerij, Ljouwert.

Friduwih Riemersma, *Myn binêre koade.* Grotesk, Amsterdam.

2021, oan 1 desimber ta

Line Hut, *Wurden dy't gjin haven ha.* Eigen behear, Ljouwert.

Erik Betten, *Palimpsest.* Utjouwerij DeRyp, Koudum.

Opmerking

It haadlettergebrûk yn titels is hjirboppe oanjûn neffens de titelside fan de bondel.

Fierder yn dit sjueryrapport binne titels skreaun mei in haadletter oan it begjin.

Taheakke 2

Poëzijdebuten

Mei bertejier fan de dichter en leeftiid yn it jier fan debutearjen

Debuten mei literêr karakter 1993-2007

1993

1994

1995

1938 57 Tine Bethlehem, *Swietroken & koperblazers*. De Oare útjouwerij

1996

1969 27 Albertina Soepboer, *Gearslach*. Frysk en Frij

1955 41 Tsjisse Hetteema, *Tsi tsi*. Eigen behear

1932 64 Fenne Rebel [ps. fan Jacques van Gent], *Bûtendoar boartsje*. Kopwyt

1949 47 Sybout Hartog, *Sânglê*s. Utjouwerij Fryslân

1997

1961 36 Anne Feddema, *Slapstickiepenbierings*. Koperative Utjouwerij

1938 59 Frâns Holwerda, *Wâldmans hikke*. De Delta, lokaasje Aldlân / KU

1998

1955 43 Eeltsje Hettinga, *Akten fan winter*. Steven Sterk, útjouwer

1944 54 Gryt Witbraad, *Prelude*. Utjouwerij Frysk en Frij

1999

2000

1927 73 Aggie van der Meer, *De stêd, it bist, de ingel*. Utjouwerij Frysk en Frij

1960 40 Eric Hoekstra, *De floeibere bân*. Utjouwerij Frysk en Frij

1961 39 Lida Dykstra, *Frou Ule*. Utjouwerij Frysk en Frij

1974 26 Tsead Bruinja, *De wizers yn it read*. Utjouwerij Bornmeer

1969 31 Hein Jaap Hilarides, *Tersk*. Utjouwerij Frysk en Frij

1947 53 Pim Rodenboog, *Meande Wurden*. Utjouwerij Frysk en Frij

2001

1959 42 Willem Schoorstra, *Ynwijing*. Utjouwerij Frysk en Frij

1959 42 Jabik Veenbaas, *Metropolis*. Utjouwerij Bornmeer

1949 52 Mindert de Wit, *In skepke letters*. Eigen behear

2002

1965 37 Abe de Vries, *De weromkommer yn it ûnlân*. Utjouwerij Bornmeer

2003

1954 49 Klaske Hiemstra, *De skaadfrou*. Utjouwerij Venus

2004

- 1976 28 Arjan Hut, *Nachtswimmers*. Utjouwerij Bornmeer
1969 35 Elmar Kuiper, *Hertbyt*. Utjouwerij Bornmeer
1962 42 Janneke Spoelstra, *Goeie is it wachtwurd*. Utjouwerij Frysk en Frij
1961 43 Foppe Venema, *In slach om 'e pleats*. Utjouwerij Frysk en Frij
1929 75 Klaas Feenstra, *Guozzekloft*. JéJé-publikaasjes

2005

- 1940 65 Anneke Gerbrandy-Posthuma, *Trappearre*. Utjouwerij Frysk en Frij
1937 68 Andries Miedema, *Wynfearren by 't lemieren*. Utjouwerij Frysk en Frij

2006

- 1952/1956 54/50 Antsje en Martsje Mud, *Sprekkende tekens*. Talant
1964 42 Jouke Hylkema, *Beabuorster monologen*. Utjouwerij Venus
1926 80 Jelle Zwart, *Sân skeppen sâlt*. Utjouwerij Frysk en Frij

2007

- 1959 48 Simon Oosting, *Rauwe fisken op wynfearwolken*. Bornmeer
1939 68 Roel Slofstra, *Alter ego: lieten*. Utjouwerij Fryslân

32 bondels oer 15 jier; 33 dichters, 22 man, 11 frou.

Fan hjir ôf alle debuten

2008

- 1979 29 Grytsje Schaaf, *Sûnder sweltsjes*. Friese Pers Boekerij
1980 28 Hidde Boersma, *De rop om Doede*. Friese Pers Boekerij
1980 28 Sytse Jansma, *Wa't tate seit moat ek whisky sizze*. Friese Pers Boekerij
1963 45 Edwin de Groot, *Ik skip*. Bornmeer
1964 44 Jan Kleefstra, *Fragminten*. Friese Pers Boekerij
1961 47 Ytsje Hoekstra, *Dûbel fjouwerjen*. Bornmeer
1952 56 Ridzert Postma, *Loslitte*. Elikser
1970 38 Janny Braaksma-de Vries, *Mem yn dizze tiid*. Elikser

2009

- 1927 82 Atze Bosch, *Alles op syn tiid*. KFFB
1939 70 Wietske Jelierse-van der Heide, *Sinneskyn en wetterdrippen*. Elikser
1960 49 Tryntsje van der Veer, *Binnentún*. Elikser

2010

- Jildou Elgersma, *Finzen tusken libben en dea*. Elikser
1955 55 Elske Kampen, *Fan glês it brekken*. Friese Pers Boekerij

2011

2012

- 1946 66 Wieke de Boer-Hiemstra, *De sirkelgong fan de tiid*. Eigen behear
1951 61 Sytse van der Werf, *Gedichten en lieten fan Sytse van der Werf – Wâlddichter/Wâldsjonger fan Achtkarspelen 2009 - 2011*. Gemeente Achtkarspelen

2013

- 1955/1956 58/57 Harke Bremer & Jarich Hoekstra, *Leffert : in heldedicht yn tolve sangen*.
Bornmeer
1963 50 Folkje Koster, *FersKaat*. Eigen behear
1959 54 Matty de Vries, *Wakkerweromsjen*. Utjouwerij Frysk en Frij

2014

- 1946 68 H.M. Daams [ps. fan Harm Damsma], *Sjochst no wol*. Elikser
1953 61 Tomke Dragt [ps. fan Ihno Dragt], *25 Frisse Fryske ferskes, sa mar út myn
Hollânske pinne drippelle*. Walraven de Granje
1938 76 Marijke de Haan, *De Brekken*. Utjouwerij Frysk en Frij. Twatalige útjefte.
Oersetting yn Nederlânsk troch dichter sels
1973 41 Ate Grypstra, *As deldwarreljende jiske*. Gemeente Achtkarspelen

2015

- 1958 57 Hinke Veenstra, *Lang om let*. Eigen behear

2016

- 1989 27 Sigrid Kingma, *Reade triedleas/Red wireless*. Stichting Utjouwerij Frysk en Frij
1987 29 Geart Tigchelaar, *Leech hert yn nij jek*. Hispel

2017

- Suzan Bosch, *Achtkarspelen in Collage*. Gemeente Achtkarspelen
1959 58 Sipke de Schiffart, *Oan dy tinke*. Hispel
1948 69 Marije Roorda, *In spantou om 'e tiid*. DeRyp
1969 48 Janna van der Meer, *Wêzen*. Bornmeer

2018

- 1981 37 Paul van Dijk, *Famke fan snie*. Afûk
1941 77 Geert Koenen, *Haulerwyk, myn doarp, myn heitelân*. Eigen behear
1961 57 Sjoukje Veenstra, *Gjin sprút feroare*. Lecturium

2019

- 1969 50 Gerrit de Vries, *Unlân*. Hispel

2020

- 1964 56 Sander Hoekstra, *Brutsen en oare stikken*. Eigen behear
1995 25 Joël Hut, *Börtersgrut*. de súdjouwerij
1962 58 Friduwih Riemersma, *Myn binêre koade*. Grotesk

2021

- 2001 20 Line Hut, *Wurden dy't gjin haven ha*. Eigen behear
1976 45 Erik Betten, *Palimpsest*. DeRyp
1964 57 Jetze de Vries, *Fjoerdûnsers*. Hispel

39 bondels oer 14 jier; 40 dichters, 21 man, 19 frou.

Taheakke 3 is in los dokumint